

חודש אלול - דברי הימים

ימי רצון וחשבון נפש

א. נראה לכאורה כי יש הקבלה בין י"ב חודשי השנה לי"ב ספרי ה"כתובים". ואם כנים הדברים, לפי סדר זה חודש אלול מקביל לספר דברי הימים.

לביאור הקשר בין חודש אלול וספר דברי הימים, נתבונן במהותו של חודש אלול אשר הוגדר בפי חז"ל כזמן של "ימי רצון" – זמן המסוגל ביותר לחזרה בתשובה, כדברי החיי אדם (כלל קלח סע' א) "ואף שהתשובה טובה בכל עת, מכל מקום חודש אלול הוא מובחר ומוכן יותר שמקובל תשובתו משאר ימות השנה, לפי שימים אלו הם ימי רצון מעת שנבחרנו לעם". וכן מובא בקיצור שלחן ערוך (סימן קכח סע' א) "מראש חודש אלול עד אחר יום הכפורים המה ימי רצון, ואף כי בכל השנה הקב"ה מקבל תשובה מן השבים אליו בלב שלם, מכל מקום ימים אלו מובחרים יותר ומזומנים לתשובה להיותם ימי רחמים ורצון". וכוונתם למבואר בדברי חז"ל (פרקי דרבי אליעזר, פרק מו; הובא בטור או"ח סימן תקפא) שבימים אלו עלה משה רבנו למרום והתנפל בתפילות ובתחנונים לפני הקב"ה שיסלח על חטא העגל, ולאחר ארבעים ימי תפילה נענה הקב"ה ביום הכיפורים ואמר (במדבר יד, כ) "סְלַחְתִּי כְּדִבְרְךָ", ולכן חודש אלול נחשב ל"ימי רצון". ויש לבאר את משמעות היותם של ימי חודש אלול "ימי רצון", והרי התשובה היא מצוה תמידית כל השנה, ומהי איפוא מעלת הימים הללו, שבהם התשובה "מקובלת יותר" מכל ימות השנה.

כתבו הטור והשו"ע (או"ח סי' רצב) שבתפילת מנחה בשבת אומרים את הפסוק "וְאֶנִּי תִפְלְתִּי לְךָ ה' עַתָּה רָצוֹן אֱלֹקִים בְּרֵב חֶסֶדְךָ עֲנֵנִי בְּאַמֶּת יִשְׁעֶךָ" (תהלים סט, יד). טעם הדבר מבואר על פי הקבלה בזוהר הקדוש (ח"ב דף פח, ב) "ביומא דשבתא כד מטא עידן דצלוחא דמנחה רעוא דרעוין אשתכח ועתיקא קדישא גליא רצון דיליה וכל דינים מתכפיין ומשתכח רעותא וחדו בכולא" [ביום השבת כשמגיע זמן תפילת המנחה (בשבת) הוא עת רצון ומתגלה הרצון העליון וכל הדינים מתבטלים ונמצא רצון ושמחה בעולם].

ויש לבאר מה הקשר בין שני "עתות" הרצון האלו – חודש אלול ומנחה בשבת.

רמזי חודש אלול לעבודת התשובה בחודש זה

ב. דורשי רשומות מצאו בשם החודש – "אלול", ארבעה רמזים לעבודת התשובה בחודש זה.

• "אני לדודי ודודי לי" (שיר השירים ו, ג) – ראשי תיבות **אלול**. לרמז שבחודש זה "התשובה מקובלת להיות לבו קרוב אל דודו בתשובה ואז דודו קרוב לו לקבל תשובתו מאהבה" (משנה ברורה תחילת סימן תקפא).

• "ומל'ה' אלקיך את לבבך ואת לבב זרעך" (דברים ל, ו) – ראשי תיבות **אלול**. רמז לכך שבחודש זה מסייעים לאדם מן השמים לחזור בתשובה.

• "ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים" (אסתר ט, כב) – ראשי תיבות **אלול**. לומר שבחודש אלול מרבים גם בנתינת צדקה, מפני שהצדקה עם התשובה והתפילה מעבירין את רוע הגזירה.

• רמז נוסף מובא בשם האר"י ז"ל, מהפסוק האמור במנוסת הרוצח לערי המקלט (שמות כא, יג) "ואשר לא צדה והאלקים אנה לידו ושמתי לך מקום אשר ינוס שמה" – ראשי תיבות **אלול**. לרמז, כי חודש זה הוא עת רצון לקבל תשובה על החטאים שעשה האדם בכל השנה.

ויש להבין מה התוספת שיש בכל אחד מהרמזים יותר מהרמזים האחרים, לעבודת התשובה בחודש אלול.

חודש אלול והמאורעות שהיו בו

ג. נציין כמה מהמאורעות שהיו בחודש אלול:

• בילקוט שמעוני (רמז קסב) מובא: "דן נולד בט' באלול ומת מאה ועשרים וחמש שנה".
 • לדעת רבי אליעזר העולם נברא בחודש תשרי (ראש השנה י, ב), ובי' **אלול**, פתח נח את חלון התיבה ושלח את העורב (בראשית ח, ו-ז). שבוע ימים אחר כך, בי"ח **אלול** שלח נח את היונה מהתיבה, כי לא מצאה מנוח לכף רגלה (שם פסוק ט). ושבוע ימים לאחר מכן, בכ"ה **אלול**, שלח נח את היונה בשנית "וַתָּבֵא אֵלָיו הַיּוֹנָה לֵאמֹר לָעֵת עָרְב וְהָיָה עֹלָה זֵית טָרֶף בְּפִיהָ" (שם פסוק יא).

• לדעת רבי אליעזר העולם נברא בחודש תשרי, אמרו חז"ל (ויקרא רבה כט, א) כי **העולם נברא ביום כ"ה באלול**, והאדם נברא ביום השישי, בראש השנה.

ויש להבין את עומק משמעות התרחשותם של מאורעות אלו דווקא בחודש אלול, ומה הקשר ביניהם לספר דברי הימים.

במשנה הפותחת את מסכת ראש השנה (פ"א מ"א) נאמר: "באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה", ובגמרא מוסברת בחירת תאריך זה על פי הפסוק (תהלים סה, ד) "לבשו כרים הצאן ועמקים יעטפו בר יתרועעו אף ישירו, רבי מאיר סבר אימתי לבשו כרים הצאן [מתי הכבשים מתעברות] בזמן שעמקים יעטפו בר [שהזריעה צומחת וניכרת יפה], ואימתי עמקים יעטפו בר באדר, מתעברות באדר ויולדות באב [זמן עיבור בהמה דקה חמישה חדשים], ראש השנה שלהן אלול". ויש לבאר את הלימוד שיש מקביעות ראש השנה למעשר בהמה דווקא בחודש אלול, לעבודת התשובה בחודש זה.

☆ ☆ ☆

שורש "הרצון" לשוב בתשובה - ב"רצון" הקב"ה בשעת בריאת העולם

ד. לביאור הדברים, נתבונן בשורש ייחודיותם של ימי חודש אלול כ"עת רצון", הנעוץ ביסודות בריאת העולם, אשר היתה בחודש אלול [לדעת רבי אליעזר].

הבני יששכר (מאמרי חודש אלול, מאמר א) כתב: "הנה ימי אלול הן המה ימי רצון, הימים שעלה משה להר לקבל הלוחות אחרונות, ונתרצה הקב"ה לישראל בשמחה ומחל להם, מאז והלאה הימים האלה הם ימי רצון לעורר נפשות ישראל בתשובה, וכביכול ימינו ית"ש פשוטה לקבל שבים. והנה אומר לך דהימים האלה הם בסגולה לרצון העליון מעת בריאת העולם, דהנה בתשרי נברא העולם לדעת רבי אליעזר דסוגין כוותיה (ראש השנה י, ב), כמו שאומרים (בתפילת מוסף של ראש השנה) זה היום תחילת מעשיך. והנה בריאת העולם היה ברצון, כי אין זה ח"ו כאומן שפועל פעולתו להשלים חסרונו, כי הוא ית"ש שלם בתכלית השלימות, רק שברא עולמו ברצון להיטיב לברואיו, וזהו שכתבו המקובלים בלשונם בכמה מקומות כשעלה ברצונו ית"ש לברוא העולם. ואם כן שהתחלת הבריאה היתה בתשרי והיינו בריאת האדם, אבל התחלת העולם בכ"ה אלול - אימתי היתה עליית הרצון כביכול, באלול. מאז והלאה הוקבע לדורות, הימים האלה נזכרים ונעשים בכל שנה ושנה ימי רצון. על כן עליית משה להר לקבל לוחות אחרונות ברצון שיתרצה הקב"ה לישראל, היה גם כן בימים ההם".

לבריאת העולם קדם "רצון" של הקב"ה להיטיב עם ברואיו, ורצון זה בא לידי ביטוי בחודש אלול, כאשר נברא העולם בכ"ה בחודש. ומכאן "רצון" זה, עלה משה

רבנו למרום לרצות את הקב"ה שימחל לישראל על חטא העגל ויתן את הלוחות השניות.

ומחדש הבני יששכר, כי אותו "רצון" של הקב"ה שהוטבע בעולם עם בריאתו, הוא גם ה"מנוע" הגורם לכל ה"רצונות" בכל שנה ושנה, ומכוחו נוצר מידי שנה בשנה "רצון" אצל ישראל להתעורר לחזור בתשובה: "ואומר לך עוד, דהנה הבורא כל ית"ש עלה ברצונו שיברא עולם כזה שיהיו כל הפעולות והמעשים נעשים על ידי **אתערותא דלתתא**. אם כן כביכול היה בהכרח בראשית המחשבה הקדומה איזה ענין אתערותא, כדי שיהיה אחר כך הנהגת כל העולמות על ידי אתערותא דלתתא, כי הכל הולך אחר היסוד שהוא שורש הכל. והנה איזה אתערותא היה באפשר להיות אז, והנה כביכול הספיק מחשבתן של ישראל אשר עלו במחשבה לפניו שיפעלו מצות ומעשים טובים, זה היה מספיק לאתערותא. והנה הגם שלא היו ישראל עדיין במציאות, ולא סיגלו עדיין מצות ומעשים טובים, עם כל זה הספיק לאתערותא מחשבתן של ישראל מה שיעשו אחר כך. הנה **נשאר הכח הזה בימי רצון הללו באלול**, שאז היה הרצון הזה בשעת בריאת העולם. מאז והלאה הוקבע לדורות, אפילו ח"ו אין זכות ביד ישראל, רק מקבלים על עצמם לעשות כשיושעו מצרתם ועניים ומרודם, הנה מספיק גם כעת הסיגול מה שיסגלו אחר כך כמו בשעת בריאת העולם שהיה הדבר רק ברצונו ית"ש, היינו במחשבתו וידעתו".

ומבואר בדבריו, כי רצון הקב"ה בשעת בריאת העולם היה לברוא את העולם באופן "שיהיו כל הפעולות והמעשים נעשים על ידי **אתערותא דלתתא**", דהיינו שהנבראים יתעוררו לעבוד את בוראם, ועל ידי זה יפעלו את השפעת הקב"ה עליהם ב"אתערותא דלעילא". דא עקא, כאשר עלה **רצון** זה, הלוא עדיין לא נברא אדם הראשון, ולא היתה יכולה להיות במציאות עבודה בדרך של "אתערותא דלתתא". ובהכרח, שבחינת "אתערותא דלתתא", אשר נקבעה בשורש הבריאה לדורות, הוא **הרצון העתידי הבא במחשבה בלבד לקיים מצוות ומעשים טובים, שאפילו אם ח"ו אין זכות ביד ישראל**, די במה שיקבלו על עצמם **ברצון בלבד** לחזור בתשובה ולהיטיב דרכיהם "כמו בשעת בריאת העולם שהיה הדבר רק ברצונו ית"ש, היינו במחשבתו וידעתו". כלומר, המקור לעשיית תשובה אפילו ללא כל זכויות אלא ב"רצון" להיטיב את דרכינו בלבד, הושרש כבר בבריאת העולם.

לכשנתבונן בעומק הדברים, הרי זה חידוש מופלא ביותר. ה"רצון" הטבוע בכל יהודי לחזור בתשובה, גדול יותר מהתכונה שנדרשת ממנו להידמות לבוראו, כדברי הגמרא

(שבת קלג, ב) "וְאֵלֶּיךָ הָיָה דוֹמָה לּוֹ, מִה הוּא חֲנוּן וְרַחוּם אִפֹּךְ אֵתָה הִיָּה חֲנוּן וְרַחוּם". כִּי תִכְוֹנֹת אֱלֹהֵי נִדְרֹשׁוֹת מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד, אֲךָ לֹא כָל אֶחָד זֹכֵה לִהְיוֹת מִחוּנָן בָּהֶם. לַעֲוֹנֹת זֹאת, ה'רִצּוֹן" לִהְיוֹת טָבוֹעַ בְּכָל יְהוּדִי, מִטָּבַע מִצִּיאוֹתוֹ כִּי־צִיר כִּפְיוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה הַנִּבְרָא בְּצֶלֶם בּוֹרְאוֹ שִׁישׁ בּוֹ "רִצּוֹן" לִהְיוֹת.

מנחה בשבת וחודש אלול – עת רצון להשפיע לשאר ימי המעשה ולשאר חודשי השנה

ה. ה'רִצּוֹן" לִבְרוֹא אֶת הָעוֹלָם בַּחוּדֶשׁ אֱלֹהֵי בִשְׁעַת מִנְחָה בִּשְׁבֹּת, שְׁקִדְמָה לַיּוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁבּוֹ נִבְרָאוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ. וְלִכֵּן שָׁעָה זֹאת נִקְבְּעָה לְדוֹרוֹת כ"עֵת רִצּוֹן", וְכַדְבָּרֵי הַבְּנֵי יִשְׁשַׁכָּר (מֵאֲמֹרֵי הַשְּׁבִתוֹת, מֵאֲמֹר ט) "וְאֵלֶּיךָ תִּפְלְתִּי לְךָ ה' עֵת רִצּוֹן, בִּשְׁעַת עֵת רִצּוֹן, הֵינִי בִשְׁעַת דְּצִלּוֹתָא דְּמִנְחָה דְּשְׁבֹּתָא, שְׂאוּ הִתֵּה הַתַּעֲוִירוֹת הָרִצּוֹן לִבְרוֹא אֶת הָעוֹלָם".

נִמְצָא כִּי חוּדֶשׁ אֱלֹהֵי זִמָּן מִנְחָה בִּשְׁבֹּת הֵם "עֲתוֹת רִצּוֹן", שֶׁהוּטְבְּעוּ מִכָּח "רִצּוֹן" הַקֶּבֶ"ה בְּבִרְיַת הָעוֹלָם בְּזִמְנִים אֱלֹהֵי. וְלִכֵּן בְּכָל אֶחָד מִזִּמְנִים אֱלֹהֵי, אִפְשָׁר לְהַשְׁפִּיעַ מִכָּח הָרִצּוֹן ב"אֲתַעֲרוֹתָא דְּלִתְתָּא", עַל הַזִּמְנִים הַבָּאִים אַחֲרָיִךְ. מִשְׁעַת הָרִצּוֹן בְּמִנְחָה בִּשְׁבֹּת יֵשׁ הַשְּׁפָעָה לְכָל יְמֵי הַשְּׁבֹעַ, וּמִיָּמֵי הָרִצּוֹן בַּחוּדֶשׁ אֱלֹהֵי, יֵשׁ הַשְּׁפָעָה לְכָל יְמֵי הַשְּׁנָה הַבָּאָה, כַּדְבָּרֵי הַשְּׁפָת אֲמַת (חוּדֶשׁ אֱלֹהֵי, תִּרְל"ד), וז"ל: "בְּמִנְחָה בִּשְׁבֹּת עֵת רִצּוֹן, וְכֵן בַּחוּדֶשׁ אֱלֹהֵי יְמֵי רִצּוֹן. וְהֵלֵא הַשִּׁי"ת אֵין בּוֹ שִׁנּוּי וְהוּא לְמַעַלָּה מִן הַזִּמָּן. רַק הַפִּירוּשׁ, שֶׁהַשִּׁנּוּי הוּא בְּהַזְמָן, שִׁישׁ עֵת רִצּוֹן, שֶׁהַזִּמָּן יִכּוֹל לְקַבֵּל הָרִצּוֹן וְהַשְּׁפָעָה מִהַנְּקוּדָה שֶׁלְּמַעַלָּה מִהַזִּמָּן. וּבִשְׁבֹּת קוּדֶשׁ שִׁישׁ הַשְּׁפָעָה מִהַשִּׁי"ת לְכָל יְמֵי הַשְּׁבֹעַ, מִתְקַשֵּׁר הַזִּמָּן בְּמָה שֶׁלְּמַעַלָּה. וְכֵן בַּחוּדֶשׁ אֱלֹהֵי, קוּדֶם הַתַּחֲדוּשׁוֹת שְׁנָה הַחֲדָשָׁה, וְלִכֵּן אִזּוֹ עֵת רִצּוֹן שִׁיכּוּלִין לְהַתְּדַבֵּק גַּם בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּמָה שֶׁלְּמַעַלָּה".

וְכַמְּבֹאֵר בִּשְׁפָת אֲמַת (חוּקָת תִּרְל"ז) וז"ל: "יֵשׁ עֲתִים שֶׁהַקֶּבֶ"ה מִשְׁתַּוָּקֵק לְרִצּוֹן זֶה שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִגְרְמוּ רִצּוֹן. וְזֶה רַעוּא דְּרַעוּיָן, שֶׁהַקֶּבֶ"ה יֵשׁ לוֹ רִצּוֹן שִׁיעוּרָרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֵת רִצּוֹן. וּבִשְׁבֹּת קוּדֶשׁ שִׁישׁ לְהַקֶּבֶ"ה נִיחָא מִהַבְּרִיָּאָה עַל יְדֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁמַּעֲיִדִים שֶׁבְּרָא עוֹלָמוֹ בִּשְׁשָׁה וָחַד בִּשְׁבִיעִי, וְזֶהוּ הָרִצּוֹן נוֹתֵן חַיּוֹת לְכָל הַשְּׁבֹעַ הַבָּאָה. וְלִכֵּן צְרִיךְ הָאָדָם לְהַשְׁתַּוָּקֵק לָהּ יִתְבָּרַךְ בְּסוֹף יוֹם הַשְּׁבֹּת, לְבַקֵּשׁ שְׁלָא יִהְיֶה נִפְרָד עַל יְדֵי מַעֲשִׂים שֶׁל חוֹל". זִמָּן מִנְחָה בִּשְׁבֹּת נֹעֵד לְהַשְׁתַּוָּקֵק וְרִצּוֹן לְהַמְשִׁיךְ אֶת קְדוּשַׁת הַשְּׁבֹת לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה. וְדַבְּרִים אֱלֹהֵי בְּעִנֵּין הָרִצּוֹן בְּמִנְחָה בִּשְׁבֹּת, תְּקַפִּים כְּמוֹכֵן, לִיָּמֵי הָרִצּוֹן בַּחוּדֶשׁ

אלול, אשר גם בהם יש להשתוקק לה', ולבקש שקדושת ימי חודש אלול תמשיך בשנה החדשה.

והרמז לכך נמצא בפסוק "אני לדודי ודודי לי" לעבודת התשובה בחודש אלול "להיות לבו קרוב אל דודו בתשובה, ואז דודו קרוב לו לקבל תשובתו מאהבה". וכפי שביאר האדמו"ר מליובאוויטש (שערי מועדים, אני לדודי ודודי לי, מאמר לו) "אני לדודי - על ידי התעוררות של יהודי, אתערותא דלתתא, שהוא נמשך ומקשר עצמו באהבה להקב"ה על ידי שעובדו בתורה ומצוות. ודודי לי - ההמשכות והברכות של הקב"ה מתוך אהבה לבני ישראל". והרבי מוסיף (שם מאמר מ) "ידוע שאלול ראשי תיבות אני לדודי ודודי לי, ושני ענינים בזה: [א] "אני לדודי" - עבודת האדם להתקרב אל הקב"ה, "דודי", מלמטה למעלה. [ב] "דודי לי" - הקירוב דהקב"ה אל האדם, מלמעלה למטה. וב' ענינים אלו תלויים זה בזה - שכאשר ישנו הענין ד"אני לדודי", עבודת האדם להתקרב לאלקות, אזי נעשה גם הענין ד"דודי לי", קירוב הקב"ה אל האדם".

ועד כמה גדולה סגולת ימי חודש אלול כשעת "רצון", נוכל ללמוד מדברי השערים מצויינים בהלכה (סי' קכח ס"ק א) שנהגו להתחתן בכל חודש אלול מכיון שזהו "זמן מוצלח", וז"ל: "עי' בדרכי תשובה (י"ד קעט ס"ק י"ח) דזקנו הגה"ק בעל בני יששכר, הנהיג בעיר מונקאטש לעשות נישואין בחודש אלול גם בסוף החודש, אע"ג דבשאר חדשים אין עושין נישואין בחיסור הלבנה, דחודש אלול שאני, דבכל החודש הוא שעה מוצלחת מפני התעוררות ימי הרצון לטובה לישראל". חודש אלול הוא "שעה מוצלחת", המסוגלת לנישואין ומסוגלת לחזרה בתשובה שלימה.

ומל ה' את לבבם - הלב הוא "הרצון"

ו. גם ברמז שמצאו דורשי הרשומות בפסוק "ומל ה' אלקיך את לבבך ואת לבב זרעך" - ראשי תיבות אלול, מבואר יסוד עבודת התשובה בחודש אלול - לרצות ולהתקרב להקב"ה.

הרמב"ן ביאר את הפסוק (בראשית כו, מא) "וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ בְּלָבוֹ", ש"רצונו" של האדם נקרא בלשון הכתוב "לב", ולכן החלטתו של עשו להרוג את יעקב נקראה "אמירה אל לבו", כי הסכים ברצונו להורגו: "כי ההסכמה בדבר אשר ימלך אדם עם לבו תקרא אמירה עם הלב. כי הרצון יקרא "לב", וכל ישראל לב אחד להמליך את דוד (דה"א יב, לח), שהיו כלם על אותה ההסכמה והיו מדברים בה. ויאמר כאן כי כאשר באה משטמה גדולה בנפש עשו לשטום את יעקב על הברכה, עלה בלבו שיהרוג את אחיו".

וביאר הרמב"ן (דברים י, טז) כי "ערלת הלב" היא החמדה והרצונות השליליים הנמצאים בלב האדם, ו"סותמים" את דרכו לביקוש האמת: "ומלתם את ערלת לבבכם - שיהיה לבבכם פתוח לדעת האמת, לא כאשר עשיתם עד היום, שלא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע וערפכם לא תקשו עוד, שלא תהיו כאבותיכם דור סורר ומורה, שישבו עם המצרים וילמדו מעשיהם, והם קשים לעזוב דרכם". וכדברי הרמב"ן (ויקרא יט, יג) "וערלתם ערלתו את פריו, ואטמתם אטימתו, יהא אטום ונסתר מליהנות בו, לשון רש"י, ויפה פירש. ואם כן, יהיה ערל לב (יחזקאל מד, ט), סגור לב, כמו שנאמר (הושע יג, ח) ואקרע סגור לבם".

ולאור זאת ביאר הרמב"ן את הכתוב (דברים ל, ו) "ומל ה' אלקיך את לבך ואת לבב זרעך לאהבה את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך למען חיך", שהכוונה לזמן שבו לב האדם "לא יתאוה למה שאינו ראוי ולא יחפוץ בו כלל, והיא המילה הנזכרת כאן. כי החמדה והתאוה, ערלה ללב. ומול הלב הוא, שלא יחמוד ולא יתאוה". כאשר התאוה והחמדה שולטים בלב, הרי זה בבחינת "ערלה" הסותמת את רצונות הלב לדעת האמת. וממילא "מילת הלב" היא הסרת "ערלת הלב", דהיינו ביטול החמדה והתאוות. "רצון" בגימטריא "לבב חדש". הקב"ה נותן לאדם מתנה, וזהו הרצון, שמכוחו כביכול נברא האדם מחדש.

יש להטעים את הדברים על פי המובא בספר באר מים חיים, ש"רצון" אותיות "צנור". משל למה הדבר דומה, שני אנשים ששתו מים שנבעו ממעיין אחד. האחד שמח במים טעימים ונקיים, כי הגיעו לכוסו דרך צינור נקי. ואילו השני לא טעם מהמים בגלל שהגיעו אליו מצינור מזוהם. והנמשל, רצון צריך להיות טהור ואמיתי, שאם לא כן, ללא רצון שכזה, המעשה לא יוכל לשמש "צנור" להשפיע ולפעול את פעולתו.

נמצא איפוא, כי יסוד עבודת התשובה בחודש אלול - לרצות ולהתקרב להקב"ה, אשר נקבע בשורש בריאת העולם כימים שניתן בהן כח לפעול ב"אתערותא דלתתא" להשפיע ב"אתערותא דלעילא" לשנה הבאה, טמון בפסוק "ומל ה' אלקיך את לבבך ואת לבב זרעך" - ראשי תיבות אלול, הזמן המסוגל ל"מילת ערלת הלב", להסיר את הרצונות השליליים ולהתמלא ברצונות חיוביים להתקרב להקב"ה.

ויתכן כי מטעם זה קבעו חז"ל במטבע תפילת שמונה עשרה את הנוסח "הרוצה בתשובה", לומר שהקב"ה קבע בשורש הבריאה את ה"רצון" שהחוטאים יחזרו בתשובה, ובאופן מיוחד בחודש אלול, שבו נברא העולם ונוצר רצון זה.

ראש השנה למעשר בהמה – לתקן את כל ענייני העולם הזה

ז. ה"רצון" לקירבת אלוקים ותיקון המעשים בחודש אלול, מקיף את כל "ענייני העולם הזה".

וזהו עומק דברי המשנה "באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה", כדברי השפת אמת (אלול תר"מ) "הרמז ראש השנה למעשר בהמה, כי כל עניני עולם הזה וודאי יש בהם צורך גבוה. והאדם יש לו חלק בכל, כדי לתקן הכל על ידו. אבל בימים אלו צריכים להפריש ולהרחיק מכל עניני עולם הזה כפי היכולת, לקיים אני לדודי, ולזכור כי האדם נברא רק לעבודת הבורא ית'. ובחודש אלול מתקיים אני לדודי, ועל ידי כן מתקיים בחודש תשרי ודודי לי, שהוא השפעת חיים וקדושה על כל השנה".

המצוה בהפרשת "מעשר בהמה" מסמלת את תפקידו של האדם למצוא את הקדושה והרוחניות – "מעשר", הגנוזות וטמונות במעמקי ענייני העולם הזה – "בהמה", ומלמדת שגם בדברים הגשמיים ה"בהמיים" ודאי "יש בהם צורך גבוה, והאדם יש לו חלק בכל, כדי לתקן הכל על ידו".

יש להוסיף בזה את דברי השם משמואל (שופטים תרע"ג) שכתב: "ויראה לי שזה ענין חודש אלול קודם תשרי, שאלול הוא מלשון (איוב יג, ד) אָלֵל, היינו שיקבע זאת במחשבתו שיבטל כל עניינו ורצונו רק לצורך גבוה, ויעשה עצמו כלא, למען שיגיע ראש השנה ויום הכיפורים כל תפילותיו יהיו למען השי"ת וכבודו, כמו שאנו אומרים, וכתבנו בספר החיים למענך אלקים חיים. היינו שאנו מבקשים חיים למען השי"ת, שכשיהיו לנו חיים נוכל לעבדו ויתגדל כבוד שמו". חודש אלול הוא הזמן המסוגל לביטול ה"רצון" העצמי של העניינים הגשמיים ושיעבודו "רק לצורך גבוה".

זהו סוד כוחם של ימי הרצון בחודש אלול, לפעול בשעבוד הרצונות ב"אתערותא דלתתא" – "אני לדודי" בהתרחקות מכל ענייני העולם הזה "כפי היכולת". ובזכות זו "מתקיים בחודש תשרי "דודי לי", שהוא השפעת חיים וקדושה על כל השנה".

חודש אלול – ימי התבוננות וחשבון הנפש בכל תחומי החיים

ח. על פי זה יבואר מה התחדש בכל אחד מהרמזים שנמצאו בראשי התיבות "אלול" לעבודת התשובה בחודש זה.

כאמור לעיל, בפסוק "ומל ה' אלקיך את לבבך ואת לבב זרעך" (דברים ל, ו) - ראשי תיבות אלול, נרמזו היות חודש זה זמן המסוגל ל"מילת ערלת הלב" - הסרת הרצונות השליליים, ופתיחת "פתח" ברצון לחזור בתשובה ולהתקרב לקב"ה. ובפסוק "אני לדודי ודודי לי" (שיר השירים ו, ג) נרמזת עבודת האדם להתקרב אל הקב"ה - "אני לדודי", מלמטה למעלה. ואז זוכים לקירבה מהקב"ה מלמעלה למטה - "דודי לי".

אך מרמזים אלו היה מקום לחשוב, כי עיקר הרצון מתמקד בעבודת בין אדם למקום, ועל כן הוסיפו דורשי הרשומות רמז לחודש אלול מהפסוק "ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים" (אסתר ט, כב) - ללמדנו כי הרצון להתקרב להקב"ה ולחזור בתשובה צריך לכלול גם את המצוות שבין אדם לחברו, בעזרה איש לרעהו ובחסד לזולת.

וברמז שהוסיף האריז"ל מהפסוק האמור במנוסת הרוצח לערי המקלט (שמות כא, יג) "ואשר לא צדה והאלקים אנה לידו ושמתי לך מקום אשר ינוס שמה" - מתחדדת ההכרה בארעיות העולם הזה ונצחיות העולם הבא, שמתוכה נבוא לצקת בחיינו תוכן רוחני - הלקח הנלמד ממנוסת הרוצח לערי מקלט, בדברי רבי משה סמסונוביץ בספרו קריאה בקריה (ח"ב עמ' קמא) "ערי המקלט שייכות ללויים, והן נחשבות לרכושם ומקום דיוורם. הלויים הם אלו אשר השליכו מעליהם עול החשבונות הרבים והם חיל ה' ונחלתו (כלשון הזהב של הרמב"ם סוף הלכות שמיטה ויובל). הם אלו אשר קידשו את עצמם, נפרדו מצרכי העולם הזה ונכנסו לדרגה של קדש קדשים. הם לא חורשים בזמן החרישה ולא זורעים בזמן זריעה. מקור חיותם נובע מן התורה אשר הם מקיימים אותה, וכפי שנאמר (דברים לג, י) יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל'. בסוג זה של חיים, אשר מקורו שונה מהחיים הארציים הרגילים, הרוצח מקבל חיות חדשה לאחר שנפגמה הזכות הרגילה לקיומו. מעתה הוא יחיה חיות של ערי מקלט.

וכעין זה גם לענין חודש אלול. אחד מחסדיו יתברך הוא לתת לאדם תקופה מסוימת בכל שנה בה הוא יוכל לחיות בצורה אחרת וברמה אחרת, מאשר הצורה והרמה שהוא חי בהן כל השנה. כל ימות השנה הוא חי חיים ארציים, חיי טבע. הוא חורש והוא העובד. בתוך עולם הטבע האדם שוכח את בוראו ומחשיב את עצמו כאילו הוא המפרנס את עצמו וכאילו הוא הדואג לעצמו. בחיים מסוג זה קל מאד ליפול למכמורות החטא, ליפול לחיים של דמיון, חיים של (דברים ח, יב-יד) פן תאכל ושבעת וגו' ושכחת את ה' אלקיך. מסיבות אלו נתן לנו הבורא חודש מיוחד הטומן

בחובו את תוכנו של ערי המקלט – מנוס מחיי העולם הזה. בחודש זה ניתן לחיות מפיו יתברך, כמו הלוויים, ולהרגיש כי הבורא הוא מקור פרנסתנו ומלבדו יתברך אין לנו מאומה".

מתורתם של "דורשי הרשומות" למדנו, כי ימי הרצון של חודש אלול הם ימי התבוננות וחשבון הנפש בכל תחומי החיים – בין אדם למקום ובין אדם לחברו, והאדם צריך להיות מסוגל בימים אלו למצוא את הקדושה והרוחניות הגנוזות וטמונות במעמקי ענייני העולם הזה הגשמיים, וכבחינת מצות "מעשר הבהמה" שתכליתה לקדש את החומר. ומכח הרצון ב"אתערותא דלתתא" נזכה ל"אתערותא דלעילא", בחודש תשרי להשפעת חיים וקדושה על כל השנה.

☆ ☆ ☆

ספר דברי הימים – חשבון הנפש מהתבוננות בתולדות ימי העולם

ט. בסיומם של כ"ד ספרי התנ"ך, נקבע ספר המסכם את כל דברי ימי העולם, מבריאתו ועד תום ימי בית המקדש הראשון ונתינת הרשות לבנות את הבית השני. סדרי יחוסם של מלכי בית דוד, מהם יצמח משיח צדקינו, לצד השתלשלות מאורעות של מלכי יהודה וישראל – כולם כונסו בקצרה בספר דברי הימים.

והנה, יחסי בית דוד וכן רוב המעשים והמאורעות המתוארים בספר דברי הימים, כבר נכתבו בספר בראשית ובספר שמואל ומלכים. ונשאלת איפוא השאלה, מדוע "עזרא שכתב ספר זה על ידי חגי זכריה ומלאכיו" (רש"י דברי הימים א, א) חזר בשנית על הדברים וקבעם בספר מיוחד "דברי הימים".

יתכן והתשובה לכך היא, כי לאחר לימוד דברי ימי עמנו בכל ספרי התנ"ך, מן הראוי לעצור ולהתבונן פעם נוספת במכלול המאורעות, במבט מקיף. כדי להתכונן לעתיד חדש חייבים להפיק לקח מהעבר. אין דרך אחרת לבנות עתיד מבטיח, זולת התבוננות ועריכת חשבון נפש כולל של מאורעות העבר.

ובכך מקביל ספר דברי הימים לחודש אלול שהוא "חודש חשבון נפש על כל השנה החולפת, כדי לתקן ולהשלים את הדרוש, ולהבטיח שהשנה החדשה הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה, תהיה טובה עוד יותר, ובהרבה, בכל ענייני חיי התורה היום יומיים, הן בקשר לאדם עצמו והקרובים אליו, והן בקשר לכל הסביבה" (אגרות האדמו"ר מליובאוויטש, תורת מנחם, ח"י אלול תשמ"א).

ומעתה מוטעם מדוע נח התחיל בנסיונות לבנות את העולם מחדש, דווקא בחודש אלול [אות ג], ללמדנו כי אין עתיד ללא עבר, והעולם החדש ההולך ונבנה, חייב להיות מושתת על התבוננות ולימוד לקח מהעולם שהיה ואיננו.

ואף לידתו של דן בט' באלול, עליו נאמר (בראשית מט, יז) "יְהִי דָן נָחֵשׁ עָלֵי דֶרֶךְ שְׁפִיפָן עָלֵי אֶרֶץ", מבטאת את ההתבוננות לכל עבר, כנחש המתפתל לכל כיוון, בחשבון נפש מקיף ללימוד העבר, בכדי לבנות עתיד טוב יותר.

על כן, אם חפצים אנו לזכות בסגולת ימי הרצון של חודש אלול, לפתוח פתח כחודו של מחט ב"אתערותא דלתתא", כדי לזכות לפתיחת פתח כפתחו של אולם ב"אתערותא דלעילא", נחפשה דרכינו לערוך חשבון נפש במעשי השנה שחלפה, וכשנשכיל להיטיב דרכינו וליישר אורחותינו, נזכה לשנה חדשה ומבורכת.

